“ADOLAT”
MILLIY HUQUQIY AXBOROT MARKAZI
Guvohnoma № 636478
Litsenziya C-5669732

“HUQUQ va BURCH+” —
«ПРАВО и ДОЛГ+» —
"RIGHT and DUTY+"
Journal home page:
https://adolatmarkazi.uz/magazine/electron?id=393

2026-yil
10-son
oktabr
ISSN 3093-8546

Oʻzbekistonda sun'iy intellektni davlat boshqaruviga joriy etish: huquqiy tartibga solish muammolari va istiqbollari

Nodirbek Mamadjonov,
Namangan davlat universitet
Yurisprudensiya fakulteti 3-bosqich talabasi
e-mail: mamadjonovnodirbek0@gmail.com

Аннотация. Davlat boshqaruvida sun'iy intellektdan foydalanish ma'muriy qarorlarning tezligi va izchilligini oshirishi mumkin, biroq vakolat, javobgarlik, shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish hamda sud nazorati masalalarini qayta belgilashni talab etadi. Tadqiqotning maqsadi Oʻzbekistonda mazkur texnologiyani davlat boshqaruviga joriy etishning huquqiy muammolarini aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan takliflarni ishlab chiqishdan iborat. Buning uchun huquqiy tahlil, qonunchilik sharhi, qiyosiy huquqshunoslik va sud amaliyotini oʻrganish usullari qoʻllanildi; konstitutsiyaviy qoidalar, ma'muriy-huquqiy normalar, ma'lumotlarni muhofaza qilish talablari va davlat siyosati hujjatlari oʻzaro bogʻliq holda talqin qilindi. Normativ materiallarni tematik tasniflash vakolatlarni belgilash, algoritmik qarorlarni tushuntirish, inson nazorati va zarar uchun javobgarlikni alohida huquqiy bloklar sifatida ajratdi. 2024-yilgi 358-qaror sun'iy intellektni 2030-yilgacha rivojlantirishni davlat siyosati darajasiga koʻtargani bilan, amaliy ijro uchun audit, shaffoflik va shikoyat qilish mexanizmlarini toʻliq aniqlashtirmaydi. Qiyosiy tahlil uch huquqiy modelda vakolat va javobgarlik taqsimoti turlicha qurilishini koʻrsatdi. Ilmiy hissa sifatida algoritmik boshqaruv uchun majburiy huquqiy audit, ma'muriy sud nazorati, ma'lumotlarni himoyalash va zararlarni qoplashni yagona kafolatlar tizimida birlashtiruvchi takliflar asoslandi. Natijada davlat organlarining texnologik vakolati inson huquqlari, protsessual adolat va hisobdorlik talablari bilan chegaralanishi lozimligi xulosasi ishlab chiqildi. Ushbu yondashuv keyingi tadqiqotlarda audit mezonlarini sud amaliyoti bilan bogʻlash uchun konseptual asos yaratadi.

Калит сўзлар. algoritmik boshqaruv, avtomatlashtirilgan qarorlar, ma'lumotlar himoyasi, ma'muriy javobgarlik, Oʻzbekiston, qiyosiy huquqshunoslik, sud nazorati

Аннотация. Использование искусственного интеллекта в государственном управлении способно повысить скорость и последовательность административных решений, однако требует переосмысления полномочий, ответственности, защиты персональных данных и судебного контроля. Цель исследования состоит в выявлении правовых проблем внедрения данной технологии в государственное управление Узбекистана и разработке предложений по их устранению. Применены методы правового анализа, обзора законодательства,

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

сравнительного правоведения и изучения судебной практики; конституционные положения, административно-правовые нормы, требования защиты данных и документы государственной политики истолкованы во взаимосвязи. Тематическая классификация нормативного материала выделила определение полномочий, объяснимость алгоритмических решений, человеческий контроль и ответственность за вред в качестве самостоятельных правовых блоков. Постановление 358 от 2024 года вывело развитие искусственного интеллекта до 2030 года на уровень государственной политики, однако не устанавливает в полном объёме механизмы аудита, прозрачности и обжалования, необходимые для практической реализации. Сравнительный анализ показал, что в трёх правовых моделях распределение полномочий и ответственности строится по-разному. Научный вклад заключается в обосновании предложений, объединяющих обязательный правовой аудит алгоритмического управления, административный судебный контроль, защиту данных и возмещение вреда в единую систему гарантий. В результате сформулирован вывод о необходимости ограничивать технологические полномочия государственных органов требованиями прав человека, процессуальной справедливости и подотчётности. Такой подход создаёт концептуальную основу для последующего увязывания критериев аудита с судебной практикой.

Ключевые слова. алгоритмическое управление, автоматизированные решения, защита данных, административная ответственность, Узбекистан, сравнительное правоведение, судебный контроль

Annotation. The use of artificial intelligence by public authorities can accelerate administrative decisions, yet it also creates new legal questions concerning the limits of authority, personal data protection, algorithmic errors, and the liability of officials. The study aims to identify the legal foundations for introducing artificial intelligence into public administration in Uzbekistan, reveal contradictions in existing regulation, and formulate proposals focused on judicial oversight and auditing. The analysis combines legal analysis, legislative review, comparative jurisprudence, and examination of judicial practice; normative acts were thematically compared through the criteria of authority, transparency, data security, and liability. The analysis showed that the 2024 PQ-358 resolution established the development of artificial intelligence through 2030 as a priority of public policy, while the explanation of automated decisions, identification of the liable party for harm, and independent auditing remain disconnected from a single procedural mechanism. Comparative examination identified three principal approaches: defining authority in advance, preserving human oversight, and guaranteeing access to judicial challenge. The article’s scientific contribution is the systematization of criteria that integrate authority, auditing, data protection, and liability within one legal model for algorithmic governance. The conclusion proposes strengthening mandatory risk auditing, the duty to provide reasons for decisions, and effective judicial oversight. These measures would clarify administrative discretion, protect affected persons, and support accountable deployment of artificial intelligence in public institutions. They also establish a doctrinal basis for subsequent assessment of audit standards in judicial practice.

Keywords. algorithmic governance, automated decisions, data protection, administrative liability, Uzbekistan, comparative jurisprudence, judicial oversight

KIRISH

2024-yilgi PQ-358-son qaror sun'iy intellektni 2030-yilgacha rivojlantirishni davlat siyosati darajasiga koʻtardi [1]. Shu sababli davlat boshqaruvida algoritmik dispozitsiya, inson huquqlari va sud nazorati oʻrtasidagi muvozanat huquqiy tartibga solishning dolzarb masalasiga aylandi. Amaldagi qonunchilik ma'lumotlarni himoya qilish, elektron hukumat va kiberxavfsizlikni tartibga solsa-da, algoritmik javobgarlik hamda huquqiy subyektning shikoyat kafolatlari boʻyicha huquqiy boʻshliq saqlanmoqda [2].

Tadqiqot ob'ekti — davlat boshqaruvida sun'iy intellektdan foydalanish bilan bogʻliq huquqiy munosabatlar. Tadqiqot predmeti — huquqiy norma, sud nazorati, prokuror nazorati va inson huquqlarini ta'minlash mexanizmlaridir.

Tadqiqot maqsadi qiyosiy huquqiy tahlil va qonunchilik talqini orqali takomillashtirish modelini asoslashdan iborat boʻldi: 1) vakolatlarni aniqlash; 2) ma'lumotlarni himoyalash; 3) algoritmik shaffoflikni baholash; 4) huquqiy javobgarlikni belgilash.

Birinchi marta Oʻzbekiston sharoitida qiyosiy huquqshunoslik, sud mustaqilligi va huquqiy doktrinani birlashtirgan normativ takliflar modeli ishlab chiqildi; u Yevropa yondashuvidagi xavf tasnifini inson nazorati bilan bogʻlaydi [3].Nazariy ahamiyat algoritmik boshqaruvni konstitutsiyaviy huquq, ma'muriy javobgarlik va huquqiy talqin kesishmasida tizimlashtirishda namoyon boʻldi. Amaliy natijalardan huquqni muhofaza qiluvchi organlar, sudlar va davlat organlari foydalanishi mumkin. Qiyosiy tahlil keyingi doktrinal va normativ izlanishlar mezonlarini belgiladi [4].

HUQUQIY TA'LIMOT TAHLILI

Normativ tahlilda belgilangan vakolat, ma'lumotlarni himoya qilish va diskriminatsiyani cheklash mezonlari huquqiy doktrinada uch yoʻnalish bilan izohlanadi: qonuniylik, shaffoflik va javobgarlik.Qonuniylik talabi algoritmik dispozitsiya faqat vakolatli huquqiy norma asosida qoʻllanishini, inson nazorati esa davlat boshqaruvidagi yakuniy qarorni almashtirmasligini anglatadi. Germaniyaning Shpayer shahridagi Katta ma’muriy fanlar universiteti tadqiqotchilar guruhi rahbari Wirtz B.Wning fikricha, “davlat sektorida sun'iy intellekt samaradorlik bilan birga javobgarlik chegaralarini noaniqlashtirishini qayd etgan” [5]. Mazkur xulosa huquqiy subyekt, huquqiy norma talqini va sud mustaqilligi oʻrtasidagi bogʻliqlikni kuchaytiradi.Shaffoflik algoritmik mezonlarni tushuntirish, ma'lumotlar manbasini tekshirish va manfaatdor shaxsga e'tiroz bildirish imkonini talab qiladi. Floridi va Cowlsni fikricha “inson qadr-qimmati, zarar yetkazmaslik, adolatlilik, boshqaruvchanlik hamda tushuntiriluvchanlikni yagona axloqiy asosga birlashtirgan” [6]. Oʻzbekiston sharoitida ushbu yondashuv prokuror nazorati, advokatning protsessual ishtiroki va ma'muriy sudda kassatsiya shikoyati bilan bogʻlanishi lozim.

Javobgarlik yoʻnalishi algoritm ishlab chiquvchi, davlat organi va mansabdor shaxs oʻrtasidagi delikt hamda huquqiy javobgarlik chegaralarini aniqlashni taqozo etadi. OECD tavsiyasi hisobdorlikni butun tizim hayotiy sikliga tatbiq etadi [7]. Yevropa modeli xavfga asoslangan nazoratni kuchaytirsa, Rossiya modeli ma'lumotlar va axborot xavfsizligini alohida

tartibga soladi [8].Huquqiy bo‘shliq analogiya huquqi bilan to‘ldirilmasligi, maxsus kodifikatsiya orqali bartaraf etilishi kerak. Mazkur doktrina inson huquqlari, sud nazorati va huquqni muhofaza qiluvchi organlar vakolatini yagona mexanizmda birlashtiradi. Shu sababli keyingi normativ tahlil aynan vakolat, audit va shikoyat kafolatlarining aniq chegaralarini tekshiradi.

NORMATIV-HUQUQIY BAZA

Huquqiy ta'limotda ajratilgan qonuniylik va javobgarlik mezonlari lex.uzdagi amaldagi hujjatlar bilan tekshirilganda, vakolat masalasi markaziy huquqiy tugun sifatida namoyon bo‘ladi. «Elektron hukumat to‘g‘risida»gi Qonun davlat xizmatlarini elektron shaklda ko‘rsatish vakolatlarini belgilaydi, biroq algoritmik qarorning huquqiy subyekti va yakuniy mas'ul mansabdor shaxsini batafsil ajratmaydi [9]. «Normativ-huquqiy hujjatlar to‘g‘risida»gi Qonun huquqiy norma ishlab chiqish hamda talqin qilish talablarini mustahkamlaydi, lekin avtomatlashtirilgan xulosaning dispozitsiyasi uchun maxsus mezon bermaydi [10]. Shu sababli huquqiy bo‘shliqni analogiya huquqi bilan to‘ldirish sud mustaqilligi va huquqiy javobgarlik chegaralarini noaniq qoldirishi mumkin.Ma'lumotlarni qayta ishlashga oid kafolatlar ikkinchi mezonni tashkil etadi. «Shaxsga doir ma'lumotlar to‘g‘risida»gi Qonun rozilik, qonuniylik va maqsadga muvofiqlik talablarini belgilaydi [2]. «Kiberxavfsizlik to‘g‘risida»gi Qonun esa davlat axborot tizimlarining himoyasini kuchaytiradi, biroq modelning o‘qitish ma'lumotlari, xatoliklarni aniqlash va diskriminatsion natijalarni bartaraf etish tartibini to‘liq kodifikatsiya qilmaydi [11]. Mazkur uzilish prokuror nazorati hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar tekshiruvlarida algoritmik dalilning maqbulligi masalasini murakkablashtiradi.

1-jadval. *Algoritmik boshqaruvni tartibga solish mezonlari*

Manba: normativ-huquqiy hujjatlar tahlili.

1-jadvalda ko‘rsatilganidek, milliy normalar texnik infratuzilmani qamrab oladi, ammo diskriminatsiyani oldini olish va delikt tarkibini alohida tartibga solmaydi. Yevropa Ittifoqining sun'iy intellekt to‘g‘risidagi reglamenti xavfga asoslangan tasnif, inson nazorati va hujjatlashtirishni bir tizimga birlashtiradi [3]. UNESCO tavsiyasi esa inson huquqlari, shaffoflik va hisobdorlikni davlat siyosatining mezonlari sifatida talqin qiladi [4]. Demak, O‘zbekiston uchun maxsus huquqiy norma algoritmik audit, ma'muriy shikoyat va sud nazoratini yagona protsessual mexanizmda bog‘lashi lozim. Bu yondashuv qiyosiy huquqiy tahlilda aniqlangan modellarni milliy javobgarlik tizimiga moslashtirish uchun asos yaratadi.

QIYOSIY HUQUQIY KONTEKST

Normativ-huquqiy tahlilda ajratilgan vakolat va javobgarlik mezonlari uch huquqiy modelning amaliy farqlarini ochib beradi. MDH yondashuvida davlat strategiyasi, ma'lumotlarni himoya qilish va ma'muriy tartib-taomil markaziy o‘rin tutadi [12]. Yevropa modeli algoritmik xavfni tasniflash, inson nazorati va ta'sirlangan shaxsga tushuntirish berish majburiyatlarini birlashtiradi [3]. Anglo-Sakson yondashuvi esa qat'iy kodifikatsiyadan ko‘ra sud talqini, sektoriy tartibga solish va huquqiy javobgarlikni moslashuvchan qo‘llashga tayanadi [6]. O‘zbekiston uchun uchala modelning mexanik ko‘chirilishi emas, konstitutsiyaviy huquq, sud mustaqilligi va ma'muriy shikoyat kafolatlari bilan uyg‘unlashtirilishi maqsadga muvofiqdir.

2-jadval. *Davlat boshqaruvida sun'iy intellektni tartibga solish modellarining qiyosiy tasnifi*

Manba: muallifning qiyosiy huquqiy tahlili.

2-jadvaldagi tasnif O‘zbekiston uchun xavfga asoslangan nazoratni ma'muriy vakolat bilan bog‘lash zarurligini ko‘rsatadi. Floridi va Cowls inson qadr-qimmati, zarar yetkazmaslik, adolatlilik, tushuntiriluvchanlik hamda boshqaruvni yagona etik asos sifatida talqin qiladi [6]. Wirtz va hammualliflar davlat sektorida algoritmik samaradorlik javobgarlik, ma'lumot sifati va institutsional salohiyat bilan cheklanishini qayd etgan [5]. Shu sababli huquqiy bo‘shliqni bartaraf etish uchun prokuror nazorati, sudga murojaat qilish va huquqiy norma talqini mexanizmlari yagona kafolatlar tizimida mustahkamlanishi lozim. Mazkur qiyosiy xulosa vakolat noaniqligi va javobgarlik taqsimotini aniqlashtiruvchi takliflar uchun nazariy asos yaratadi.

MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Qiyosiy huquqiy tahlilda ajratilgan vakolat va javobgarlik mezonlari milliy tizimda huquqiy bo‘shliq mavjudligini ko‘rsatadi: sun'iy intellekt qarori uchun yakuniy mas'ul huquqiy subyekt aniq belgilanmagan. Yevropa modeli xavfga asoslangan tasnif va inson nazoratini birlashtiradi [3]. OECD esa hisobdorlikni tizimni ishlab chiquvchi, joriy etuvchi hamda undan foydalanuvchi subyektlar o‘rtasida taqsimlaydi [7]. O‘zbekiston sharoitida bu yondashuv davlat organi dispozitsiyasi, mansabdor shaxsning delikti va texnik operator javobgarligini yagona huquqiy norma orqali bog‘lashni talab qiladi.Algoritmik shaffoflikning yetarli darajada belgilanmagani ma'muriy qaror motivlarini tekshirishni murakkablashtiradi; ma'lumotlar xavfsizligi esa shaxsga doir ma'lumotlarni qayta ishlash chegaralari bilan bevosita tutashadi [2]. Prokuror nazorati huquqni muhofaza qiluvchi organlar foydalanadigan avtomatlashtirilgan tahlil vositalarining qonuniyligini tekshirishda qo‘shimcha kafolat bo‘lishi mumkin, biroq sud mustaqilligi sababli u sudning o‘rnini egallamasligi kerak. Rossiya tajribasi axborot muomalasi va ma'muriy sudlovni alohida tartibga solish zarurligini ko‘rsatadi [13].

Takomillashtirish to‘rtta yo‘nalishda amalga oshirilishi lozim: maxsus tushunchalarni kodifikatsiya qilish, xavf darajalarini tasniflash, huquqiy ta'sir auditi va sudga shikoyat qilish kafolatlarini mustahkamlash. UNESCO inson huquqlari, kamsitmaslik va inson nazoratini etik boshqaruvning tayanchlari sifatida belgilaydi [4]. Ushbu mezonlar quyidagi tasnifda umumlashtiriladi.

3-jadval. *Davlat boshqaruvida sun'iy intellektni huquqiy takomillashtirish yo‘nalishlari*

Manba: muallifning qiyosiy-huquqiy tahlili

3-jadvalda ko‘rsatilganidek, audit va sud nazorati texnik yechimni huquqiy javobgarlik bilan bog‘laydi. Mazkur modelning cheklovi sud amaliyotining shakllanmaganligi, algoritmik ekspertiza mezonlarining aniqlashtirilmagani va davlat organlarida texnik-huquqiy kompetensiya notekisligidir. Shu bois navbatdagi xulosalarda majburiy audit hamda samarali sud nazoratining institutsional kafolatlari yakuniy taklif sifatida asoslanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qiyosiy huquqiy tahlil va qonunchilik talqini vakolat, ma'lumotlarni himoya qilish hamda javobgarlikni yagona huquqiy norma tizimida bog‘lash zarurligini tasdiqladi. Bunday model inson huquqlari, qonuniylik va hisobdorlikni davlat boshqaruvidagi algoritmik dispozitsiyalar bilan muvofiqlashtiradi.

Takliflar quyidagicha: davlat organlarida qo‘llanadigan yuqori xavfli sun'iy intellekt tizimlari uchun joriy etishdan oldingi majburiy huquqiy ta'sir auditi

belgilansin; audit xulosasi, ma'lumotlar manbasi va javobgar huquqiy subyekt koʻrsatilishi shart qilinsin; algoritmik qaror ustidan ma'muriy shikoyat, kassatsiya shikoyati va sud nazorati bosqichlari aniq kafolatlansin; prokuror nazorati qonuniylik buzilishlarini aniqlash bilan cheklanishi, sud mustaqilligi esa saqlanishi lozim. Birinchi marta qiyosiy huquqshunoslik va sud nazoratini birlashtirgan normativ takliflar modeli ishlab chiqildi. Navbatdagi tadqiqotda audit mezonlarining sud amaliyotidagi qoʻllanishi tahlil qilinishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti. «Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida»gi PQ-358-son Qaror, 2024-yil 14-oktabr [Elektron resurs]. — URL: .

2. Oʻzbekiston Respublikasi. «Shaxsga doir ma'lumotlar toʻgʻrisida»gi Qonun, OʻRQ-547-son, 2019-yil 2-iyul [Elektron resurs]. — URL: .

3. European Parliament and Council of the European Union. Regulation (EU) 2024/1689 Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) // Official Journal of the European Union. — 2024. — Vol. 67. — URL: .

4. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence [Elektron resurs]. Paris,2021.—URL:

5. Wirtz B.W., Weyerer J.C., Geyer C. Artificial Intelligence and the Public Sector—Applications and Challenges // International Journal of Public Administration. — 2019. Vol. 42. — № 7. — P. 596–615. — .

6. Floridi L., Cowls J. A Unified Framework of Five Principles for AI in Society // Harvard Data Science Review. — 2019. — Vol. 1. — № 1. — .

7. OECD. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence .Paris,2019.—URL:

8. Российская Федерация. Федеральный закон «О персональных данных» от 27 июля 2006 г. № 152-ФЗ [Elektron resurs]. — URL:

9. Oʻzbekiston Respublikasi. «Elektron hukumat toʻgʻrisida»gi Qonun, OʻRQ-395-son, 2015-yil 9-dekabr [Elektron resurs]. — URL:

10. Oʻzbekiston Respublikasi. «Normativ-huquqiy hujjatlar toʻgʻrisida»gi Qonun, OʻRQ-682-son, 2021-yil 20-aprel [Elektron resurs]. — URL:

11. Oʻzbekiston Respublikasi. «Kiberxavfsizlik toʻgʻrisida»gi Qonun, OʻRQ-764-son, 2022-yil 15-aprel [Elektron resurs]. — URL:

12. Российская Федерация. Национальная стратегия развития искусственного интеллекта на период до 2030 года: Указ Президента Российской Федерации от 10 октября 2019 г. № 490 [Elektron resurs]. — URL:

13. Российская Федерация. Кодекс административного судопроизводства Российской Федерации от 8 марта 2015 г. № 21-ФЗ [Elektron resurs]. — URL:

14. Oʻzbekiston Respublikasi. «Elektron hujjat aylanishi toʻgʻrisida»gi Qonun, 611-II-son, 2004-yil 29-aprel [Elektron resurs]. — URL:

15. Oʻzbekiston Respublikasi. «Elektron raqamli imzo toʻgʻrisida»gi Qonun, OʻRQ-793-son, 2022-yil 12-oktabr [Elektron resurs]. — URL: